

Dijital Gözetim Kavramının Literatürdeki Gelişimi: Bibliyometrik Bir İnceleme

The Development of the Concept of Digital Surveillance in the Literature: A Bibliometric Review

Aziz Coşkun, Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi GSF,

E-posta: azizcosknn@hotmail.com,

ORCID ID: 0000-0002-8486-8266

Araştırma Makalesi/Research Article

Öz

Gözetim, birey ya da gruplar hakkında bilgi sahibi olunması, etiketleme, yönetme ya da iktidar elde etme vb. amaçlarla yapılan pratiklerdir. Eskiden sosyal hayatın devamını sağlamak, tehlikelere karşı önlem almak, olumsuz durumların önüne geçmek için kullanılan gözetim pratikleri, yeni iletişim teknolojilerinin gelişimine bağlı olarak farklı şekillerde yapılabilmektedir. Akıllı telefonlar ve tabletlerin öne çıktığı dijital gözetim düzeninde, gözetlemenin mekâna bağımlılığı son bulmuştur. Dijital gözetimde, yer ve zaman fark etmeksizin bireysel yaşamlar takip edilmekte, en mahrem bilgiler internet vasıtasıyla çok kısa sürede dolaşıma girmektedir. Bu çalışmada amaç, dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların bibliyometrik analizini yaparak araştırmacıların dikkatini konuya çekmektir. Kavram hakkındaki araştırma verileri, Clarivate Analytics Web of Science veri tabanından elde edilmiştir. 1991-2023 yılları arasında yayınlanan; 323 makale, 40 bildiri, 28 kitap bölümü, 19 editöryal içerik, 18 derleme makale, 17 erken görünüm çalışma, 5 toplantı özeti, 2 kitap, 2 düzeltme yazısı, 2 mektup ve 1 kitap eleştirisi olmak üzere birbirinden farklı eserlere ulaşılmıştır. Ulaşılan eserlerin analizlerini yapmak için bibliyometrik haritalama programı olan WOSviewer programı kullanılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda; ortak yazar analizi, yazarların atıf analizi, ülkelerin atıf analizi, kurumların atıf analizi, anahtar sözcük analizi, metinlerin bibliyografik eşleşme analizi, yazarların bibliyografik eşleşme analizi ve yazarların ortak atıf analizi hakkında şekiller ve ağ haritaları oluşturularak yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda ilgili literatürde 2014 yılı ve sonrasında önemli derecede artışın kaydedildiği görülmüştür. Araştırmanın sonuçları bu haliyle dijital gözetim literatürüne katkı sağlamanın ötesinde konu hakkında çalışma yapacak araştırmacılara yol gösterecektir.

Anahtar Kelimeler:

dijital gözetim,
gizlilik, kişisel
veri, WOSviewer,
bibliyometrik analiz

Abstract

Surveillance is the monitor of individuals or groups' actions to label, manage and gain power. Surveillance practices, which were once used to ensure the continuity of social life, take precautions against dangers, and prevent negative situations, can be carried out in different ways depending on the development of new communication technologies. In the digital surveillance order, in which smartphones and tablets come to the fore, the spatial dependence of surveillance has come to an end. In digital surveillance, individuals' lives are monitored regardless of time and place and the most intimate information is disseminated over the Internet quickly. This study aims to draw the researchers' attention to the topic by conducting a bibliometric analysis of studies on digital surveillance. The literature search for this concept was conducted in the Clarivate Analytics Web of Science database. Between 1991 and 2023, 323 articles, 40 papers, 28 book chapters, 19 editorial articles, 18 review articles, 17 early view studies, five meeting abstracts, two books, two corrections, two letters, and one book review were reached. WOSviewer program was used. As a result of the findings, figures and network maps were created and interpreted about co-author analysis, citation analysis of authors, citation analysis of countries, citation analysis of institutions, keyword analysis, bibliographic match analysis of texts, bibliographic match analysis of authors and co-citation analysis of authors. As a result of the research, it was observed that there was a significant increase in the relevant literature in 2014 and after. The results of the research will not only contribute to the digital surveillance literature, but also guide the researchers who will work on the subject.

Keywords:

digital surveillance,
privacy, personal
data, WOSviewer,
bibliometric analysis

Başvuru Tarihi: 11.09.2023

Yayına Kabul Tarihi: 22.11.2023

Coşkun, A. (2023). Dijital gözetim kavramının literatürdeki gelişimi: Bibliyometrik bir inceleme. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi (KIAD)*, (11), 51-75. DOI: 10.56676/kiad.1358349

“Kölelik gittikçe daha gönüllü hâle geliyor”

Zygmunt Bauman

Giriş

Gözetim, kökleri çok eskilere dayanmakla birlikte yeni olarak kabul edilen bir kavramdır. Yazıyla birlikte tutulan kayıtlar, gözetim olgusunun ilk örnekleri olarak kabul edilirler. Matbaanın keşfi, kurumların denetim altına alınmasına neden olmuştur. Sonraki aşamada polis devlete geçiş, gözetimin kapitalist üretim sürecini ve bürokratik örgütlerin devamlılığını sağlamıştır (Eraslan, 2019, s. 868). Toplumsal normların dışında kalan bireylerin disipline edici gücü olarak gözetim, bu aşamadan sonra Gilles Deleuze'n (1992, s. 3-7) ifadesiyle “kontrol toplumları”nı doğurmuştur. İktidarların önemli denetim mekanizmalarından olan gözetim, özellikle modern zamanla birlikte değişim ve dönüşüm geçirerek etkisini daha fazla hissettirmektedir (Güven, 2014, s. 80). Dijital gözetim olarak tarif edilen yeni sistemde gözetlenmek istenenler, uydular sayesinde uzaktan izlenebilmektedirler. Gözetim kavramındaki dikkat çekici bu özellik şebekelere, belirli zaman dilimlerine, coğrafi alanlara ve insan gruplarına göre farklılaşabilmektedir (Marx, 2002, s. 11). İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, gözetim pratiklerinin değişmesindeki itici güçlerdendir. Kurulan yeni gözetim düzeninde bireysel ya da toplumsal yaşam, dijital olarak gözetlenmenin yanında yönetimi elinde bulunduran siyasal erkin baskı ve zorlamalarını giderek arttırmaktadır (Kalaman, 2019, s. 583-584). Ancak gözetimi salt iktidar aygıtı olarak değerlendirmemek gerekir. Çünkü dijital ortamlarda ses, yazı, görüntü, video, fotoğraf ve film gibi paylaşımların sınır tanımaksızın dolaşıma girmesi, insanların gösterme ve görümün isteklerinin gönüllü olmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda en genel biçimiyle sistematik izlemeye olarak tanıyan ve toplumsal denetimin başlıca araçlarından olan gözetim olgusu, enformasyon teknolojilerinin gelişimine koşut baş döndürücü bir devrim yaşamaktadır. Cep telefonlarının dinlenmesi, akıllı kartlar eliyle elektronik tüm işlemlerin kayıt altına alınması, tüketim/tüketici eylemlerinin veri bankalarında depolanması, şehirlerin giriş çıkışlarına ve merkezlerine kameraların yerleştirilmesi, internetteki dijital ayak izlerin çıkarılması, elektronik postaların okunması gibi çeşitli pratikler, gözetim ve denetim güçlerinin geldiği noktayı göstermektedir (Dolgun, 2004, s. 55-56). Bu bağlamda özgür olması beklenen günümüz insanının güç odaklarınca göz hapsine alınma pratiklerinden olan gözetim kavramının, toplumun kontrol edilmesindeki gücünü ve önemini anlamak önem arz etmektedir. Dijital gözetimle ilgili yapılan akademik çalışmalara baktığımız zaman bu çalışmalar genelde; dijital şiddet, mahremiyet, hegemonya, kişisel hayatın gizliliği, milli güvenlik vb. konular özelinde sosyal medya ile ilişkilendirilmiştir (Mesarcık, 2020; Kalaman, 2019; Utma, 2023; Ünver, 2018; Gürdal ve Kanat, 2020). Bu çalışmada amaç, dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların bibliyometrik analizini yaparak araştırmacıların dikkatini konuya çekmektir. Bu yüzden çalışmada öncelikle araştırma konusu olan gözetim ve dijital gözetim kavramları anlatılmıştır. Akabinde Web of Science veri tabanında tarama yapılarak 1991-2023 yılları arasındaki dijital gözetim kavramını içeren 408 yayın çalışmaya dahil edilmiştir. Bu, aynı

zamanda çalışmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Sonraki adımda elde edilen bulgular, bibliyometrik analiz için kullanılan bir görselleştirme aracı olan WOSviewer programında analiz edilmiştir. Analizler sonucunda çeşitli tablolar ve görselleştirme ağları yardımıyla elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Kavram Olarak Gözetim

Türkçe sözlükte “Gözetme işi, bakım” (Püsküllüoğlu, 2002, s. 252) olarak tanımlanan gözetim kavramı; birey, grup ya da toplumlar hakkında bilgi sahibi olunması veyahut disipline edilmesi amaçlarıyla bir ya da birkaçının izlenmesi olarak ifade edilir. İngilizce “surveillance”, Fransızca “surveiller” olarak bilinen kavram, Latince gözetleme kulesi ve şehir duvarlarının ötesinde belli belirsiz, uğursuz ya da tehditkâr bir şeyin gizlendiğini ima eden “vigilare” teriminden türemiştir (Marx, 2015, s. 34). Jeremy Bentham 1791 yılında yazdığı “Panoptikon” adlı eserinde gözetimi, bugüne kadar benzerine rastlanmayan, zihinsel etkinlikler üzerinde iktidar elde etmeye yarayan yeni bir yöntem olarak tanımlanmıştır (Mattelart, 2012, s. 13). Gözetim, hakkında veri toplanan birey ya da toplulukların etiketlenmesi veya idare edilmesi amacıyla tanımlanmış/ tanımlanmamış herhangi bir kişisel veri toplanması ve işlenmesi sürecini ifade eder (Lyon, 2006, s. 12-13). Gözetim eylemi, sanıldığı kadar aksine bireysel ya da toplumsal hareketlerin, tercihlerin doğrudan izlenmesi şeklinde tezahür bulmamaktadır. Buna karşın gözetim, genel olarak bireyler hakkındaki bilgilerin ya da kişisel verilerin depolanması suretiyle gerçekleşmekte ve gündelik hayattaki kullanımından çok daha geniş bir anlam içermektedir (Karakehya ve Usluadam, 2009, s. 189). Anthony Giddens, gözetleme kavramının birbiriyle ilişki iki tür olguyu muhteva ettiğini ifade etmiştir. Gözetimin ilk anlamı, bireylerin kendileri üzerinde otorite kuran diğer kişiler tarafından doğrudan izlenmesidir. İkinci anlamı ise hakkında bilgi toplanan bireylerin eylemlerini yönetmek üzere kullanılmaya hazır olan “şifrelenmiş bilgi” birikimidir. Burada önemli olan husus, bilgilerin toplanması değil, şifrelenmiş olmasıdır. Elde edilen bilgiler, çeşitli türden işaretler yardımıyla ya da izler sayesinde son derece zenginleştirilmektedir (Giddens, 2008, s. 24-26). Gözetimin hüküm sürdüğü düzende imgeler, yüzeyin altında bedenlerin derinlemesine kuşatılmasında görünür olmaktadır. Zararlı olarak görülen güçler, bu düzen içinde titiz ve somut bir şekilde terbiye edilme sırasını beklerler. İletişim akımları, bu yolda gözetleyen güçlerin yanında yer almakta, elde edilen bilgilerin yığılmasını sağlamakta ve gözetimin merkezileşmesini desteklemektedir. İktidar erkleri ise toplumsal düzen tarafından sakatlanmış olan bireysel bütünlükleri, baskı altına alarak gözetimin meşru bir şekilde devam etmesini sağlamaktadır (Foucault, 1992, s. 272-273).

Geçmişten günümüze gücü elinde bulunduranın etkili bir işlevsel denetim aracı olarak kullanılan gözetim olgusunun kökeni, insanlık tarihi ile başlatılır. İnsanlar, tarihsel süreçte sürekli olarak bir başkasının ne yaptıklarını kontrol etmek, toplumsal örgütlemeyi sağlamak, kaydettikleri ilerlemeleri görmek ve kendilerini korumak amacıyla başkalarını gözetlemişlerdir. Antik dönemde Mısır’da vergilerin düzene sokulması, askerlik hizmetinin ve göçün takip edilmesi ile nüfus kayıtlarının tutulması, İsrail’in M.Ö. 15. yüzyılda göçebe topluma ilişkin ayrıntıları kaydetmesi için birden fazla nüfus sayımı yapması gibi örnekler, gözetim kavramı ile ilişkilendirilebilir (Ak, 2013, s. 382-383).

Buna karşın gözetimi sadece sosyal hayatın devamını sağlamak, tehlikelere karşı önlem almak, olumsuz durumların önüne geçmek için kullanılan bir aygıt olarak görmek yeterli değildir. Çünkü gözetim, bireysel yaşamların kılcal damarlarında kan misali aktıkça ona maruz kalan ve ondan beslenen birey, gözetim baskıcılığı ve tekno-fetişizm olmak üzere ikiliklerle yarılmaktadır. Böylece sahte kullanım alanları, tüketimin devamını meşru göstermek ve sağlamak üzere küresel ticari ve piyasa sisteminin süre gitmesinin dayanak noktası olarak ideolojik söylemin bir gücü şeklinde tezahür bulmaktadır (Ergur, 2016, s. 8). Bunun yanında dijitalleşmenin kaçınılmaz sonucu olarak bireylerin sürekli gözetlenmesi, elde edilen verilerin pratik bir şekilde depolanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu durum karşımıza dijital gözetim teknolojilerini çıkarmaktadır.

Teknolojinin Gözü: Dijital Gözetim

Toplumsal yaşamda her zaman var olan gözetim kavramı, ancak modernite ve merkezleşmiş bürokratik düzen ile birlikte yaygınlık kazanmıştır (Manokha, 2018, s. 226). Bu panoptik sonrası yeni dönemde gardiyanların ve mahkumların ilişkisi bitmiştir. Akıllı telefonlar ve tabletlerin hüküm sürdüğü bu düzende, gözetimin mekana bağımlılığı da sorgulanır hale gelmiş, hareketlilik ve göçebelik ön plana çıkmıştır (Bauman ve Lyon, 2013, s. 14-15). Paul Virilio'nun "tele-gözetim" olarak nitelendiği bu yeni düzende mesele suç amaçlı bir saldırıya karşı korunmaya geçmek değil, bireyin düşüncelerini, kaygılarını, korkularını yaşama alanının aşırı teşhiri yoluyla bir ağ üzerinden tüm dünyaya duyurmasıdır (Virilio, 2003, s. 59). Başka bir şekilde ifade edersek bilgisayar, cep telefonu, internet gibi teknolojiler, gündelik yaşamı hem kolaylaştırmakta hem de insanları gözetim altında tutmaya yardımcı olmaktadır. Bireysel sağlık bilgilerinin kayıt altına alınması, telefon ve internet kullanımının takip edilmesi, alışveriş sonrasında kredi kartının kullanılması bireylerin geniş bir veri ağı içerisine dahil edilmesini sağlamaktadır. Böylelikle gündelik yaşamın izlekleri rahatlıkla kontrol altına alınmakta, suç oluşturabilecek davranışlar öncesinden tespit edilerek "caydırıcı polis" niteliğine sahip olmaktadır (Toktaş, Binark, Dikmen, Fidaner, Küzeci ve Özyaygen, 2012, s. 16-17). Bu düşüncüyü savunanlar, teknolojik gelişmelerin hayatımızı kolaylaştırdığı, temiz kıldığı, uzattığı ve kültürle uzun süreli, samimi ve yakın ilişki içinde olduğunu savundukları için sadık bir dost olduğuna inanırlar. Fakat bu dostluğun karanlık bir yüzü de vardır: Dijital gözetim. Teknolojinin kontrol edilemez şekilde büyümesi, insanlığın hayati kaynaklarını yok etmesi, ahlaki temelden yoksun bir toplum yaratması ve en önemlisi bireylerin sürekli gözetlenmesine imkan sağlaması eleştiri konusudur (Postman, 2006, s. 12). Bu noktada akılda tutulması gereken temel nokta, bilginin gözetim metası olarak değer kazanması sürecinin sadece telefon ekranlarında gerçekleşmediğidir. Dolayısıyla dijital gözetim, sosyal medyada yaptığımız bir paylaşımın dünyaya yayılma serüvenini, dünyanın herhangi bir noktasında çıkarılan değerli madenleri, Çin'deki donanım endüstrisinden çıkan ürünlerle başlar, satın alınan teknoloji tabanlı ürünlere kadar devam eder. Bu süreç, gözetimin de devreye girmesiyle hammadde işlevi gören veri akışının üretim aşamalarına sirayet etmesine kadar gider. Dijital gözetimin çevrim dışı üretim ve tüketim ile çevrim içi alanları kapsadığını belirtmek gerekir (Yumuşak, 2015). Dijital gözetim sayesinde insanoğlunun kişisel, sosyal ve fiziksel alanlarının sınırları ortadan kalmıştır. Bu yeni düzende fısıltılar, pencerelere, duvarlara, bulutlara ve karanlığa nüfuz etmesine karşın rahatlıkla duyulabilmektedir.

Çünkü teknolojik gelişmeler sadece derin ve sığ alanları değil, daha geniş alanların da gözetlenmesini mümkün kılmaktadır. İlk zamanlar bağlantısız bir şekilde ilerleyen gözetim pratikleri, teknolojik ilerlemeler sayesinde “gözetleme ipliklerine” dönüşmüşlerdir (Marx, 1985, s. 26). Görüldüğü üzere dijital gözetim pratikleri, telekomünikasyon/bilgisayar/uydu ve genetik teknolojileri üzerinde yükselirler. Gelişimi ve dönüşümü halen devam etmekle birlikte bu sürecin günümüzde son ulaştığı en radikal nokta ise biyo-teknoloji içindeki genetik mühendisliği ve insan genomu projelerinde görülmektedir. Biyolojik gözetim olarak adlandırılan bu faaliyetlerin temeli Ulusal Güvenlik Dairesi (NSA) tarafından geliştirilmiş ve ilk olarak Soğuk Savaş döneminde kullanılmıştır. “Sinyal İstihbaratı” bu çalışmalar, günümüzde İnsan Genomu Projesi kapsamında DNA veri tabalarının oluşturulmaya başlanmasıyla ileri seviyeye taşınmıştır. Adı geçen proje yardımıyla özellikle tecavüz gibi suçlardan hüküm giyen suçluların derileri altlarına yerleştirilen çipler yoluyla sürekli takip edilmesi ve böylece kamu için ciddi tehlike oluşturmayan suçluların cezalarını evlerinde çekmelerinin yolu açılmıştır (Dolgun, 2004, s. 57). Bu tarz gözetleme, modern yaşamın kilit bir özelliği olmasının ötesinde pek çok sıradan işlemin ve etkileşimin verimliliğine ihtiyaç duyulan bir sistemdir. Bu sistemde elde edilen veriler, isim ve numaraların ötesinde DNA kodları ya da fotoğraf görüntüleri üzerine uzanan gözetleme amacıyla kullanılan teknolojik temelli bilgisayarlardan güç almaktadır. Teknik açıdan gelişimini devam ettiren muazzam büyüme ve bilgisayar uygulamalarının alanlarının çokluğu, iletişim ve bilgi teknolojilerinin gözetlenen merkezinin nüvesinde yer almasını sağlamaktadır (Lyon, 2006, s. 13). Gelişen teknoloji ışığında gözetim olgusunun dijitalleşmesi panoptikon dışında sinoptikon, omniptikon, süperpanoptikon, katoptikon, sousveillance (alttan gözetim) gibi yeni kavramlar ortaya çıkarmıştır. Sinoptikon, kitle iletişim araçları eliyle çoğunluğun azınlığı gözetlemesi olarak tanımlanır. İlk olarak Thomas Mathiesen tarafından tanımlanan kavram, panoptikon gözetimin genişlemesine paralel olarak meydana gelen önemli bir gelişmedir. *Survivor*, *Truman Show* ve *Biri Bizi Gözetliyor* gibi sinema filmleri ve televizyon programları çoğunluğun azınlığı izlediği yapımlar olmaları, bireylerin kendi rızalarıyla gerçekleştirmeleri, eğlence ve haz odaklı olmaları hasebiyle sinoptik özellikler taşımaktadırlar (Kavut, 2023, s. 25). Omniptikon kavramı, internet çağında izleyen ve izlenen arasındaki sınırların muğlaklaştığı herkesin karşılıklı olarak birbirini izlediğini ifade eder. Gözetim pratiklerinin değişiminden hareketle “gönüllü gözetim” olarak da bilinen omniptikon düzende iktidar ve birey arasındaki asimetric ve kişiler arasındaki simetric gözetim devam etmektedir (Okmeydan, 2017, s. 61). Omniptikon, özellikle internetin ve bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile yaygınlaşmıştır. Elektronik ortamların göze çarpan pratiği olarak omniptikon, gündelik yaşamın gönüllü olarak gözetlenmesine bağlı olarak sistematik bir hal almıştır. Böylece iktidarların bireyler üzerindeki hedonizme dayalı hegemonyası daha da artmıştır. İktidarlar bu düzende sosyal medya platformlarından yararlanarak gözetime yeni bir boyut kazandırmışlardır (Niedzviecki, 2009, s. 26). İlk olarak Mark Poster tarafından *Söylem ya da Elektronik Veri Yorumlama Olarak Veritabanları* isimli kitap bölümünden kullanılan süperpanoptikonda hem azınlık hem de çoğunluk karşılıklı olarak birbirini izlemektedirler. Süperpanoptikonda veri tabanları önem arz etmektedir. Veri tabanları üzerinden toplanan bilgiler sayesinde insanlar gruplara göre sınıflara ayrılır. Süperpanoptikonda bireyler, gözetlendiklerinin farkında olmamakla birlikte gözetlemeyi önemsememe ya da gönüllü olarak kabul ederler. Bu haliyle süperpanoptikon, George Orwell tarafından yazılan ve

kült bir eser olarak kabul edilen *1984* adlı romanında Big Brother olgusuna karşılık gelir. Burada gözetim sürekli olmakla birlikte gözetleyici belirsizdir (Ankaralığıl, 2022, s. 20-21). Katoptikonda ise panoptikondan farklı olarak gözetleme işi kullanıcılardadır. Kanoptikonda herkes birbiri ile iletişim halinde olduğu ve birbirini izlediği için eşitlikçi bir yaklaşım söz konusudur. Bu yaklaşım içinde kullanıcılar, gözetleme ve gözetlenme noktasında birbirine karşı zorbalık derecesinde varan davranış ve tutumlar sergilerler. Yani gözetleme gücünü elinde bulunduran kullanıcılar diğerleri üzerinde zorbalık ve hakimiyet kullanmaktadır (Anamur ve Topsakal, 2019, s. 39-40). Son olarak sousveillance ise bireylerin gözetleyicileri izlediği bir tür ters gözetim şeklidir. “Aşağıdan izleme” olarak da ifade edilen bu sistemde güç gözetimcilerin elindedir. Buna karşın gözetlenenler, bu güce karşı panzehir olan şeffaflık ilkesini savunur ve bireylerin panoptik ya da sinoptik gözetimin basit kurbanları olmasına karşı çıkarlar. Bu yolla gözlenenler, görüntülerin, söylemlerin ve verilerin aktif üreticileri olarak rol almaya teşvik edilir (Fernback, 2013, s. 14-15).

Metodoloji

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Web of Science veri tabanında endekslenen dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların bibliyometrik analizlerini bütüncül bir bakış açısıyla araştırmacıların dikkatine sunmaktır. Araştırmanın amacına uygun olarak aşağıdaki araştırma sorularına cevaplar aranmıştır:

1. Dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların ortak yazar analizine göre dağılımı nedir?
2. Dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların yazarların atıf analizine göre dağılımı nedir?
3. Dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların ülkelerin atıf analizine göre dağılımı nedir?
4. Dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların kurumların atıf analizine göre dağılımı nedir?
5. Dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların anahtar sözcük analizine göre dağılımı nedir?
6. Dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların metinlerin bibliyografik eşleşme analizine göre dağılımı nedir?
7. Dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların yazarların bibliyografik eşleşme analizine göre dağılımı nedir?
8. Dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların yazarların ortak atıf

analizine göre dağılımı nedir?

Araştırmanın Veri ve Analizi

Bu çalışmada analiz etmek için elde edilen dokümanlara, Clarivate Analytics Web of Science veri tabanından erişilmiştir. Web of Science, bibliyometrik analiz yapmak isteyen araştırmacılara ilgili indekslerde yer alan yayınların alıntı sayısı, kurumlar, özet, kaynakça, yazarların listesi, ülkeler ve derginin etki faktörleri de dahil olmak üzere bir dizi veri sağlayarak söz konusu verilerin daha sağlıklı analizlerini mümkün kılmaktadır (Eren ve Eren, 2020, s. 2517). Web of Science veri tabanı, araştırmacılar tarafından elde edilen ileri düzey verilerin analiz edilmesinde gelişmiş arama göstergelerine ek olarak çeşitli kontrol mekanizmaları kullanılmaktadır. Ayrıca farklı disiplinlerden geniş kapsamlı bir veri koleksiyonuna erişim sağlamak ve yayın etiği açısından güvenilir ve nitelikli çalışmaları kapsamaktadır (Dirik, Eryılmaz ve Erhan, 2023, s. 173). Araştırma kapsamında 02.09.2023 tarihinde Web of Science veri tabanında tüm alanlar seçilerek “dijital surveillance” anahtar sözcüğü taranmıştır. Tarama sonucunda 408 sonuç elde edilmiştir. Erişilen eserlerin yazar, atıf, dergi, ülke, kurum ve anahtar sözcükleri “tab delimited file” uzantısı ile indirilerek analiz edilmiştir. Elde edilen veriler, bibliyometrik haritalama programı olan VOSviewer 1.6.19 versiyonu ile analiz edilerek tablolaştırılmıştır. Nees Jan van Eck ve Ludo Waltman tarafından geliştirilen (Arslan, 2022, s. 36) program, elde edilen ağ verilerine dayalı haritalar oluşturmak, görselleştirmek ve keşfetmek amacıyla kullanılan bir yazılım aracıdır. Program kullanılarak bilimsel dergiler, araştırmacılar, kuruluşlar, ülkeler, anahtar kelimeler ve/veya terimlerden meydana gelen ağlardaki öğelerden yararlanarak; ortak yazarlık (co-authorship), birlikte oluşma (co-occurrence), atıf (citation), bibliyografik eşleşme (bibliographic coupling) veya ortak atıf (cocitation) bağlantıları üzerinden ilişki ağlarını oluşturmaktadır (van Eck ve Waltman, 2022, s. 3).

Bulgular

Bu başlık altında Web of Science veri tabanında “dijital gözetim” kavramı ile ilgili yapılan çalışmaların bibliyometrik analizlerin bulgularına yer verilmiştir. 1991 Nisan ayı ile 2023 Temmuz ayı arasında yapılan çalışmaları kapsayan arama sonucunda birbirinden farklı 408 yayın türü tespit edilmiştir. Tespit edilen yayım türleri ve sayıları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo-1: 1991-2023 Yıllarını Kapsayan Dijital Gözetim Yayınlarının Türü ve Sayısı

Yayın Türü	Yayın Sayısı
Makale	323
Bildiri	40
Kitap bölümü	28
Editoryal İçerik	19
Derleme Makale	18

Erken Görünüm Çalışma	17
Toplantı Özeti	5
Kitap	2
Düzeltilme Yazısı	2
Mektup	2
Kitap Eleştirisi	1

Tablo 1’den anlaşıldığı üzere dijital gözetim hakkında en fazla çalışma gerçekleştirilen yayın türü, 323 sayısı ile makaledir. Diğer çalışmalar; bildiri (40), kitap bölümü (28), editoryal içerik (19), derleme makale (18), erken görünüm çalışma (17), toplantı özeti (59), kitap (29), düzeltme yazısı (2), Kitap eleştirisi (1), mektup (1) şeklinde sıralanmıştır.

Ortak Yazar Analizi

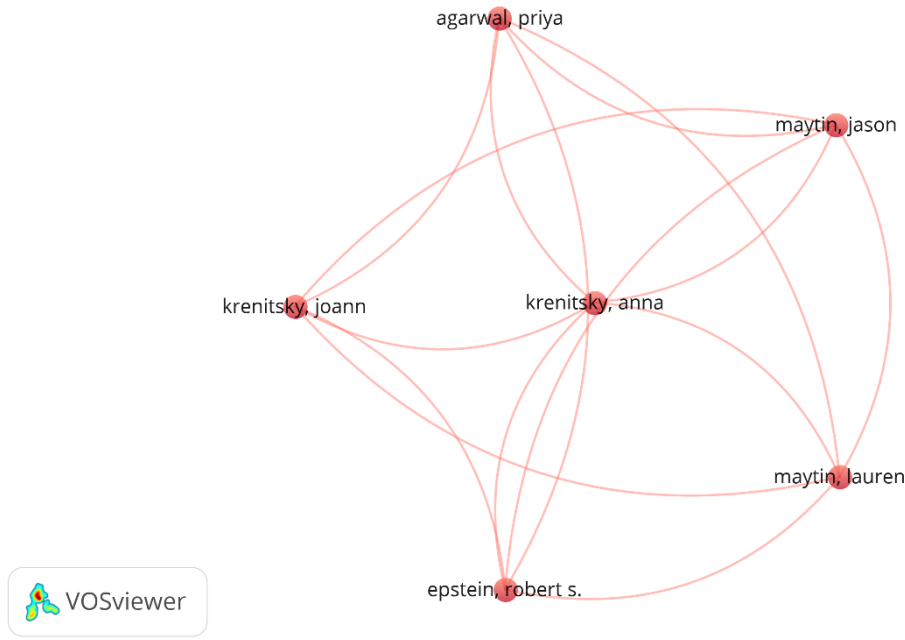
Çalışmada ilk olarak “Dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların ortak yazar analizine göre dağılımı nedir?” sorusunun cevabı aranmıştır. Elde edilen bulgulardan hareketle konu hakkında yayın yapan yazarların toplam yayın ve atıf sayısı ile toplam bağlantı gücü istatistikleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo-2: Dijital Gözetim Hakkında Yayın Yapan İlk 10 Yazarın Yayın Sayısı, Atıfları ve Toplam Bağlantı Gücü

Yazar	Yayın Sayısı	Atıflar	Toplam Bağlantı Gücü
Xu Xu	1	51	0
Roger Clarke	1	34	0
Marcus Michaelson	1	21	0
Chavan Sharma Kisson	1	19	1
Agnieszka Rydzik	1	19	1
Priya Agarwal	1	17	5
Robert S. Epstein	1	17	5
Anne Krenitsky	1	17	5
Joann Krenitsky	1	17	5

Jason Maytin	1	17	5
--------------	---	----	---

Tablo 2’de görüldüğü üzere dijital gözetim hakkında yayın yapan yazarların yayın sayıları aynı olmakla birlikte aldıkları atıf sayıları ve toplam bağlantı güçleri değişkenlik göstermektedir. Bu doğrultuda VOSviewer programındaki renklendirilmiş görsel ağ analizi aşağıda Şekil 1’de gösterilmektedir.

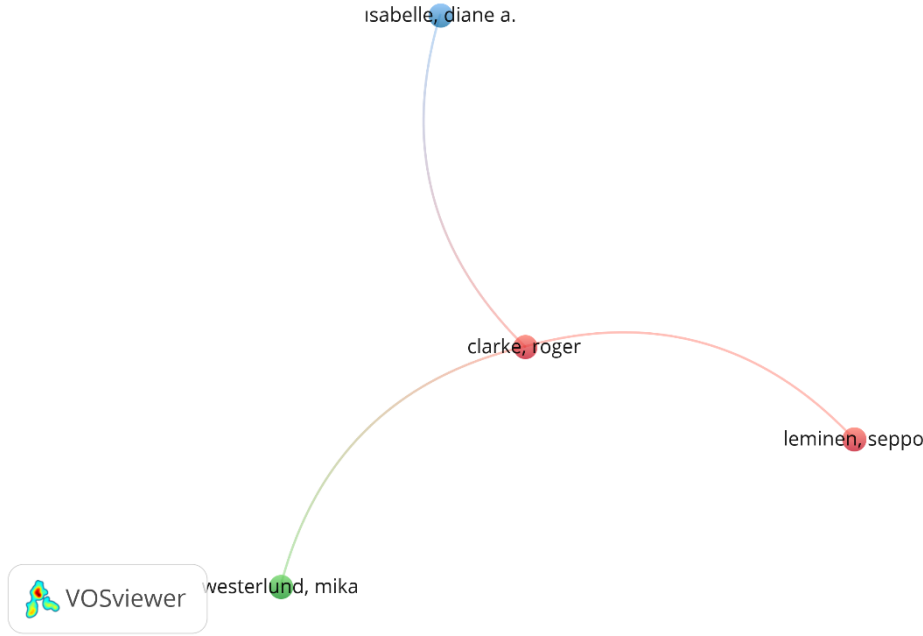
Şekil-1: Yazarlar Arası İş Birliğini Gösteren Ortak Yazar Ağları

Dijital gözetim hakkında çalışma yapan yazarların ortak yazarlık analizini yapmak için birbiriyle en fazla bağlantılı ve iş birliği yapan yazarları tespit etmek üzere en az 1 yayın ve 1 atıf kriteri seçilerek Şekil 1’deki ağ haritası oluşturulmuştur. En yüksek bağlantı bulunan yazarlar arasında yapılan analize göre, 1 kümede 6 yazar ve toplam 15 bağlantı olduğu anlaşılmıştır. Kümede yer alan 6 yazarın tamamının 5 birim bağlantısı bulunmaktadır. En çok atıf alan yazarların (Xu Xu 51, Roger Clarke 34, Marcus Michaelson 21, Chavan Sharma Kissoon 19, Agnieszka Rydzik 19) en bağlantılı yazarlar olmadığı açıkça ortadadır. Benzer şekilde en çok eser üreten yazarların (Ahmed Maati 2, Zilvinas Svedkauskas 2) en bağlantılı yazarlar olmadığı da görülmektedir.

Yazarların Atıf Analizi

Çalışmada araştırma konusu edilen ikinci soru “Dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların yazarların atıf analizine göre dağılımı nedir?” olmuştur. İstenen cevaba ulaşmak için dijital gözetim hakkında yayın yapan ilk 10 yazarın yayın sayısı, atıfları ve toplam bağlantı gücü isimli Tablo 2’deki bilgilerden yararlanılmıştır. Tablodaki

bulgulardan hareketle WOSviewer programında yazarlar arasındaki ağ analizini tespit amacıyla en az 1 yayın ve 1 atıf kriteri ile ağ haritası (Şekil 2) çıkarılmıştır.

Şekil-2: Yazarların Atıf Analizi

Elde edilen bulgulara göre, dijital gözetim literatürüne en çok yayımla katkı sağlayan yazarın, %3.186 oran ve 13 yayın ile Park YJ'nin olduğu görülmüştür. En yüksek bağlantı bulunan yazarlar arasında yapılan analize göre 3 kümede 4 yazar ve toplam 3 bağlantı olduğu anlaşılmıştır. Tablo 2’de görüldüğü üzere en çok atıf alan yazarlar; Xu Xu 51, Roger Clarke 34, Marcus Michaelson 21, Chavan Sharma Kissoon 19 şeklinde sıralanmıştır. Roger Clarke, Ahmed Maati, Zilvinas Svedkauskas toplam bağlantı gücü açısından en güçlü yazarlardır. Bu yazarları sırasıyla; Xu Xu, Seppo Leminen, Diane A. Isabelle ve Mika Westerlund takip etmektedir.

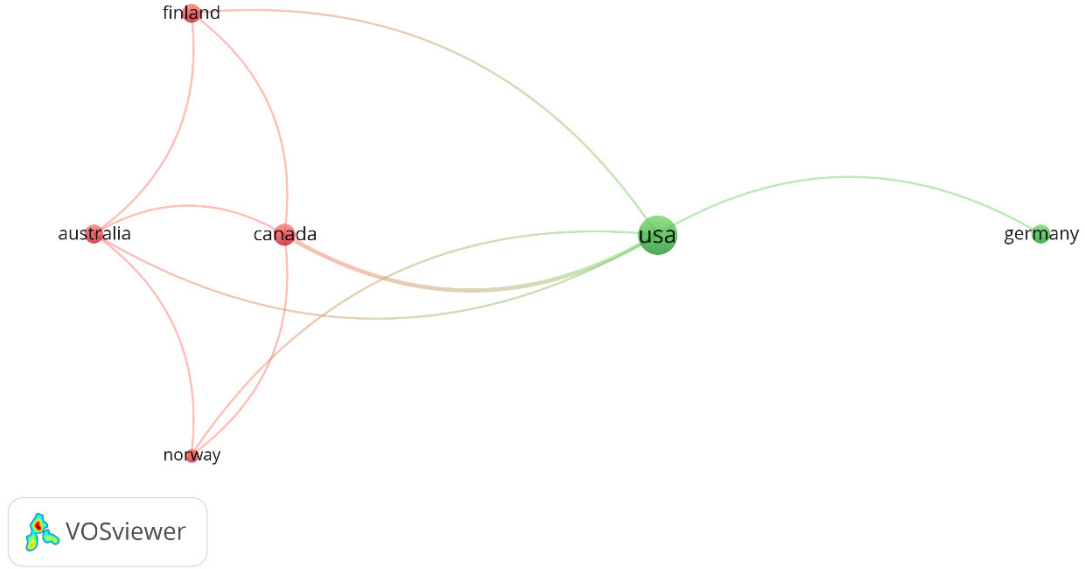
Ülkelerin Atıf Analizi

Çalışmada “Dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların ülkelerin atıf analizine göre dağılımı nedir?” sorusunun cevapları ise şu şekildedir. Elde edilen bulgular ışığında konu hakkında yayın yapılan ülkelerin yayın sayısı, atıfları ve toplam bağlantı gücü istatistikleri Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo-3: Dijital Gözetim Hakkında Yayın Yapılan Ülkelerin Yayın Sayısı, Atıfları ve Toplam Bağlantı Gücü

Ülke	Yayın Sayısı	Atıflar	Toplam Bağlantı Gücü
ABD	11	96	6
İngiltere	9	40	1
Avusturalya	2	36	4
Kanada	3	31	5
Hollanda	2	29	0
İspanya	3	26	0
Finlandiya	2	14	3
Norveç	1	14	3
Almanya	2	8	1
Avusturya	2	8	0
İskoçya	1	7	0
İsviçre	2	5	0
Japonya	1	3	0
Güney Afrika	1	3	0
Türkiye	5	2	0
Ekvador	1	2	0
Yeni Zelanda	1	2	0
Çin	1	2	0
Portekiz	1	2	0
Rusya	1	2	0
Galler	1	2	0
Brezilya	3	1	0

Tablo 3'te görüldüğü üzere dijital gözetim hakkında birbirinden farklı 22 ülkede yayınlar yapılmıştır. Buna göre; 11 yayın ile en fazla yayını ABD'de, 1 yayın ile en az yayın ise Galler, Rusya, Portekiz, Çin, Yeni Zelanda, Norveç, İskoçya, Japonya, Güney Afrika ve Ekvador'da yapılmıştır. Ülkelerin atıf analizini gösteren VOSviewer programındaki renklendirilmiş görsel ağ analizi ise aşağıda Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil-3: Ülkelerin Atıf Analizi

Araştırma sorusuna uygun olarak programda ilk olarak yayınların hangi ülkelerden en fazla ve en az atıf aldıklarına dair ağ haritası oluşturulmuştur. İstenen bilgilere erişmek için en az 1 eser yayınlanması ve 1 atıf alınması koşullarına uygun olarak tarama yapılmıştır. Bu kapsamda yayınlar arasında 23 gözlem birimi üzerinden 2 küme, 6 birim, 10 bağlantı ve 11 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. Bu bilgilere uygun olarak toplam bağlantı gücü açısından en fazla atıf alan ülkeler; ABD (96 atıf), İngiltere (40 atıf) ve Avustralya (36 atıf) olmuştur. Eser sayısına göre; ABD (11 yayın), İngiltere (40 yayın) ve Türkiye (5 yayın) şeklinde sıralanmıştır. Toplantı bağlantı gücü açısından ülkelerin sıralaması ise ABD (6), Kanada (5), Avustralya (4), Finlandiya ve Norveç (3), İngiltere ve Almanya (1) şeklinde olmuştur.

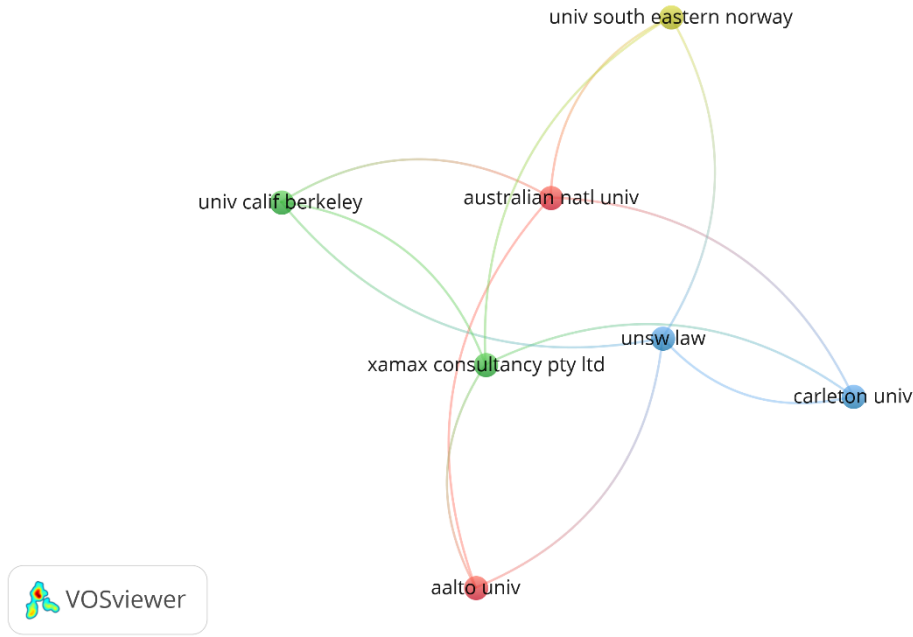
Kurumların Atıf Analizi

Çalışmada “Dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların kurumların atıf analizine göre dağılımı nedir?” sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen bulgulardan hareketle konu hakkında yayın yapılan kurumların yayın sayısı, atıfları ve toplam bağlantı gücü istatistikleri Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo-4: Dijital Gözetim Hakkında Yayın Yapan İlk 10 Kurumun Yayın Sayısı, Atıfları ve Toplam Bağlantı Gücü

Kurum	Yayın Sayısı	Atıflar	Toplam Bağlantı Gücü
Penn State University	2	52	1
Eberhard-Karls-Universität Tübingen	2	8	1
University of Oxford	2	4	0
Australian National University	1	34	4
University of New South Wales	1	34	4
Xamax Consultancy PTY LTD	1	34	4
University of Amsterdam	1	21	0
University Lincoln	1	19	0
Epstein Hlth Llc	1	17	0
York University	1	17	0

Tablo 4'te görüldüğü üzere dijital gözetim hakkında birbirinden farklı kurumda yayınlar yapılmıştır. 46 kurum arasında konu hakkında en fazla yayın (2) yapanlar; Penn State University, Eberhard-Karls-Universität Tübingen ve University of Oxford olmuştur. Geri kalan kurumların tamamı 1 yayın yapmıştır.

Şekil-4: Kurumların Atıf Analizi

VOSviewer programında sorunun cevabını bulmak için en az 1 eser yayınlanması ve 1 atıf alınması şartlarıyla analiz yapılmıştır. Kurumlar arasında, toplamda 4 küme, 7 birim ve 12 bağlantı tespit edilmiştir. 46 kurumun yer aldığı listede 2 yayın ile en fazla eser üreten kurumlar; Penn State University, Eberhard-Karls-Universität Tübingen ve University of Oxford olmuştur. En fazla atıf alan kurumlar sırasıyla; 52 eser ile Penn State University, 34 eser ile The Australian National University, 34 eser ile University of New South Wales ve 21 eser ile University of Amsterdam olmuştur.

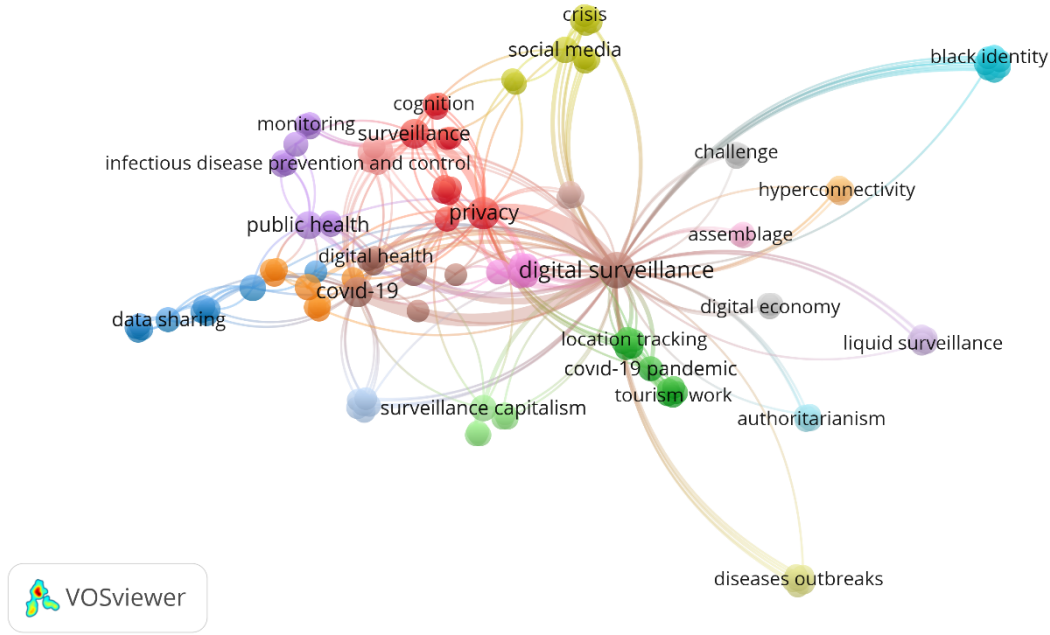
Anahtar Sözcük Analizi

Çalışmada cevap aranan bir diğer soru “Dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların anahtar sözcük analizine göre dağılımı nedir?” şeklindedir. Sorunun cevabını ve ağ haritasını oluşturmak amacıyla ile olarak dijital gözetim temalı yapılan yayınlardan ilk 10 anahtar sözcükleri, tekrar edilme sayıları ve toplam bağlantı gücü tablo 5’te verilmiştir.

Tablo-5: Dijital Gözetim Hakkında Yapılan Yayınların İlk 10 Anahtar Sözcükleri, Tekrar Sayısı ve Toplam Bağlantı Gücü

Anahtar Sözcük	Tekrar Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü
Dijital Gözetim	25	122
Gizlilik	11	52
Covid-19	7	40
Gözetim	6	30
Halk Sağlığı	4	18
Pandemi	3	16
Filyasyon Ekibi	3	14
Sosyal Medya	3	14
Covid-19	3	12
Gözetim Kapitalizmi	3	12

Tablo 5'te görüldüğü üzere birbirinden farklı birçok anahtar sözcük kullanılmıştır. Bu anahtar sözcüklerden en fazla kullanılanı dijital gözetim (25), en az kullanılanı ise feminist (1), yeni medya (1), insan hakları (1), dijital ekonomi (1) vb. tabloda yer verilmeyen sözcükler olmuştur. Elde edilen bulgulardan hareketle WOSviewer programında Şekilde 5'teki ağ haritası oluşturulmuştur.

Şekil-5: Anahtar Sözcük Analizi

Aranan sorunun ağ görselini çıkarmak amacıyla en az 1 kere tekrarlanan ve aralarında ilişki olan 147 gözlem birimi ile analizler yapılmıştır. Analizler sonucunda anahtar sözcükler arasında 20 küme, 137 birim, 492 bağlantı ve 520 toplam bağlantı olduğu tespit edilmiştir. Buna göre dijital gözetim ile ilgili yayınlarda en sık tekrar eden anahtar kelimeler; dijital gözetim (25), gizlilik (11), Covid-19 (7), gözetim (6), halk sağlığı (4) şeklinde sıralanmıştır. Anahtar sözcüklerin bu şekilde sıralanması Covid-19 pandemisi sırasında dijital gözetimin temalı yayınların sıklıkla gerçekleştirildiğini göstermektedir. Anahtar sözcükler arasında analizler sonucunda elde edilen bir diğer bulgu toplam bağlantı gücü ile ilgilidir. Toplam bağlantı gücüne göre anahtar sözcükler; dijital gözetim (122), gizlilik (52), Covid-19 (40), gözetim (30), halk sağlığı (18) şeklinde sıralanmıştır.

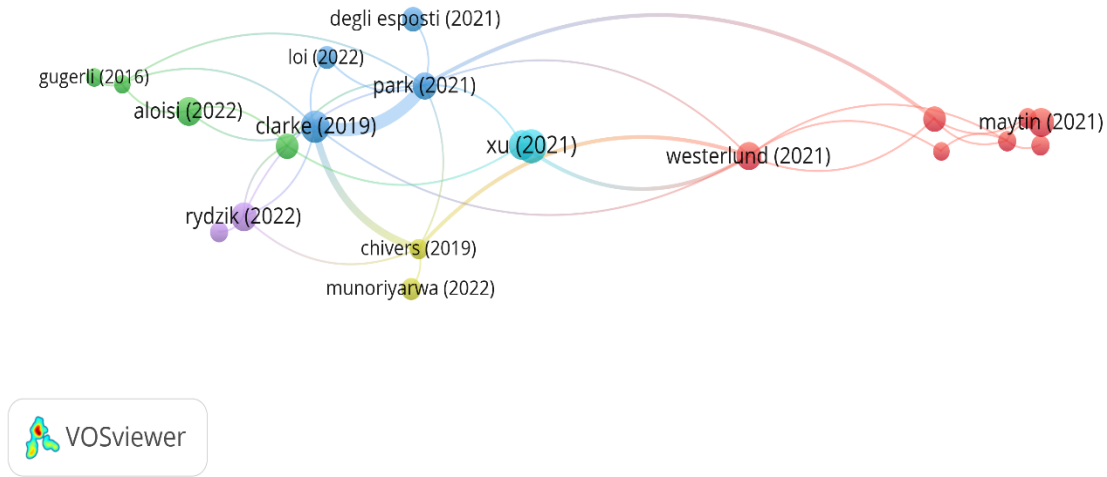
Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Analizi

Çalışmada cevabı aranan bir diğer soru “Dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların metinlerin bibliyografik eşleşme analizine göre dağılımı nedir?” şeklindedir. Sorunun cevabını bulmak için ilk olarak dijital gözetim hakkındaki metinlerin bibliyografik eşleşme analizlerini gösteren dokümanların, atıfların ve toplam bağlantı gücü tablosu oluşturulmuştur.

Tablo-6: Dijital Gözetim Hakkındaki İlk 10 Metnin Doküman, Atıfları ve Toplam Bağlantı Gücü

Doküman	Atıflar	Toplam Bağlantı Gücü
Xu (2021)	51	1
Clarke (2019)	34	16
Michaelsen (2017)	21	5
Rydzik (2022)	19	5
Aloisi (2022)	17	3
Maytın (2021)	17	2
Westerlund (2021)	14	9
Xiong (2020)	12	0
Park (2021)	11	17
Kokkoris (2020)	8	5

Tablodan görüldüğü üzere metinler arasında bibliyografik eşleşmenin en yüksek olduğu doküman Xu (2021), en az olduğu ise Kokkoris (2020)'tir. Tablo toplam bağlantı gücü açısından ele alındığında en yüksek atfı alan dokümanın en yüksek bağlantı gücüne sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Elde edilen bu veriler program yardımıyla Şekil 6'daki gibi görselleştirilmiştir.

Şekil-6: Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Analizi

WOSviewer programında en az 1 atf almış olmak kriteri ile aralarında bağlantı olan 26 yayın araştırılmıştır. Buna göre yayınlar arasında 6 küme, 21 birim, 36 link ve 48 toplam bağlantı olduğu tespit edilmiştir. Buna göre metinler arasında bibliyografik

eşlemenin en fazla olduğu yazarlar; 51 alıntı ile Xu (2021), 34 alıntı ile Clarke (2019), 21 alıntı ile Michaelsen (2017), 19 alıntı ile Rydzik (2022) olmuştur.

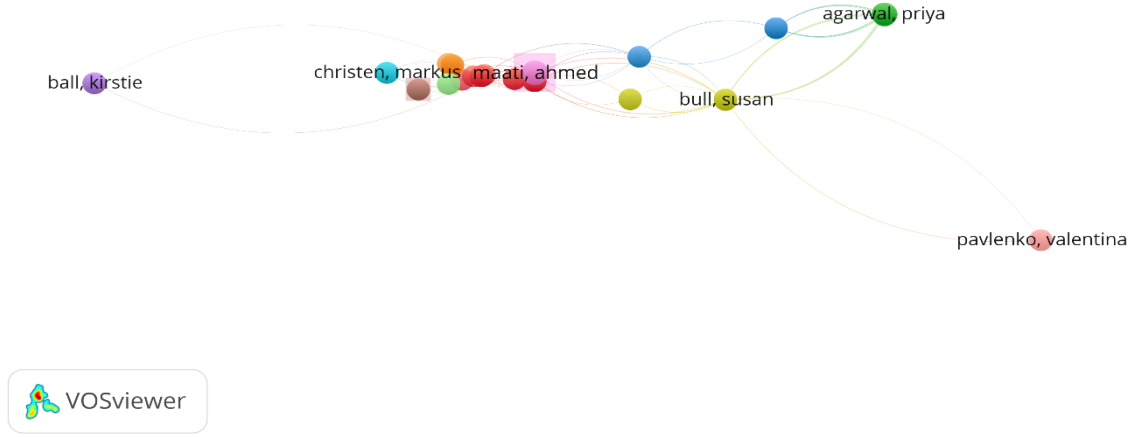
Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi

Çalışmada cevabı aranan bir diğer soru “Dijital gözetim hakkında yayın yapan yazarların bibliyografik eşleşme analizine göre dağılımı nedir?” şeklindedir. Yazarların bibliyografik eşleşme bilgilerine göre; yazarlar, yayın sayısı, atıfları ve toplam bağlantı gücü Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo-7: Dijital Gözetim Hakkında Yayın Yapan Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizine Göre Yayın Sayıları, Atıflar ve Toplantı Bağlantı Gücü

Yazar	Yayın Sayısı	Atıflar	Toplam Bağlantı Gücü
Ahmet Maati	2	8	212
Zilvinas Svedkauskas	2	8	212
Xu Xu	1	51	1
Roger Clarke	1	34	22
Marcus Michaelsen	1	21	10
Chavan S. Kissoon	1	19	78
Agnieszka Rydzik	1	19	78
Priya Agarwal	1	17	167
Robert S. Epstein	1	17	167
Anna Krenitsky	1	17	167

Tablodan görüldüğü üzere Ahmer Maati ve Zilvinas Svedkauskas yayın sayısı (2), atıf (8) ve toplam bağlantı gücü (212) açısından en yüksek değerlere sahiptirler. Elde edilen bu bulgulardan ağ haritasını elde etmek amacıyla programda analiz edilmiş, Şekil 7’deki görsel elde edilmiştir.

Şekil-7: Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi

İstenen bulguları elde etmek amacıyla en az 1 eser yayınlamış ve 1 atıf almış olmak koşuluyla aralarında bağlantı olan 11 küme, 44 birim, 202 link ve 2043 toplam link verileri elde edilmiştir. En fazla bibliyografik eşleşme alan yazarlar; 2 yayın ve 212 bağlantı gücü ile Xu Xu ve Zilvinas Svedkauskas, 1 yayın ve 167 bağlantı gücü ile Priya Agarwal, Robert S. Epstein, Anna Krenitsky, Jason Maytin ve Laron Maytin şeklinde sıralanmıştır.

Yazarların Ortak Atıf Analizi

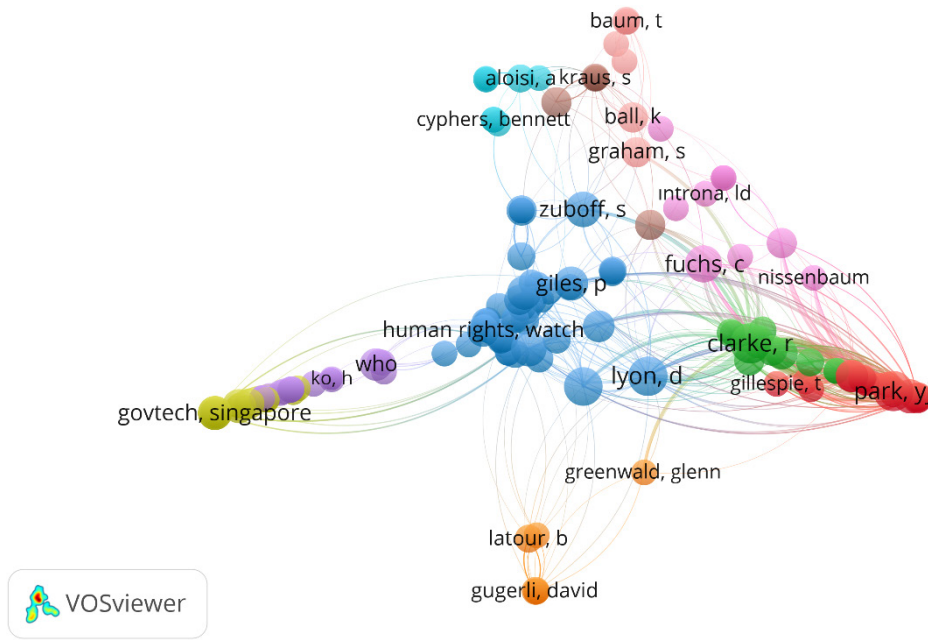
Araştırma kapsamında cevabı aranan son soru “Dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların yazarların ortak atıf analizine göre dağılımı nedir?” şeklindedir. Sorunun cevabını bulmak amacıyla WOSviewer programında atıf sayısı 1 olarak seçilmiştir. Elde edilen veriler Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo-8: Dijital Gözetim Hakkında Yayın Yapan İlk 10 Yazarın Ortak Atıf Analizine Göre Atıf Sayısı ve Toplam Bağlantı Gücü

Yazar	Atıflar	Toplam Bağlantı Gücü
Yj Park	16	3167
Roger Clarke	16	2290
E. Hargitai	7	1474
Af Westin	6	1117
A.Acquisti	5	1074
David Lyon	15	1057
PM Napoli	4	972
WR Neuman	4	972

C. Fuchs	11	823
Singapore Govtech	7	777

Tablodan görüldüğü üzere yazarların ortak atıf analizine göre yapılan analizde en fazla atıfı Yj Park ve Roger Clarke (16) almıştır. En az atıf ise I. Altman (1), M. Ananny (1), G. Batron (1) gibi yazarlar arasında olmuştur. Elde edilen bu bilgilerin ağ haritası Şekil 8’de gösterilmiştir.

Şekil-8: Yazarların Ortak Atıf Analizi

1 atıf sayısı ile yapılan analiz sonucunda 27 küme, 2025 birim, 81650 bağlantı ve 103521 toplam bağlantı gücü elde edilmiştir. Buna göre en fazla ortak atıf alan yazlar, 16 atıf ile Yj Park ve R. Clark, 15 atıf ile D. Lyon, 13 atıf M. Foucault, 11 atıf ile C. Fuchs şeklinde sıralanmıştır.

Sonuç

Kökleri insanlık tarihine kadar giden gözetim kavramı, içinde bulunduğumuz post-modern çağda teknolojik olanakların gelişimine bağlı olarak yaşamın her alanına sirayet etmektedir. Sosyal medya ve internet teknolojilerinin önemli rol üstlendiği bu dönemde bireyler, gönüllü gözlem öznesi olmuşlardır. Yani denetim eyleminde bulunan güçler, toplumsal denetim pratiklerini son derece rahat bir şekilde gerçekleştirmektedirler. Bu, insanların neredeyse her hareketinin kayıt altına alındığı, “Büyük Birader”lerin her şeyi kontrol ettiği yeni bir düzenin kapılarını açmıştır. Söz konusu durumun ortaya çıkmasında siyasal erkler ile bilgi teknolojisine sahip kesimler arasındaki ortaklık başat rol üstlenmektedir. Bu yüzden gözetimi, toplumsal yaşamı denetime alma pratikleri ile

egemen yapılar arasındaki karşılıklı ilişkiler ikileminde ele almak gerekir. Çalışma konusu hakkında yapılan çalışmaların sonuçları da düşüncelerimizi destekler niteliktedir. Dolgun (2004, s. 74), gözetim pratiklerinin 21. yüzyılın ikinci yarısından itibaren arttığını ve gelinen noktada üst sınırına ulaştığını ifade etmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasındaki temel itici güç ise gözetimin toplumsal denetime yönelik kullanışlı eylemler ve egemenlik yapıları arasındaki sıcak ilişki olarak tarif edilmiştir. Utma (2023, s. 2281), günümüzde teknolojik ilerlemelerin günden güne gelişmesine paralel dijital ortamlara ulaşılabilirliğinin arttığını belirtmiştir. Bu hususta bireylerin, daha çok beğenilmek ve takip edilmek uğruna doğal gözetim özneleri olduklarını açıklamıştır. Sekalala, Dagron, Forman ve Meier (2020, s. 17), siyasal iktidarların gözetimi pratiklerini düzenli bir şekilde halk sağlığını test, izleme, karantina vb. yöntemlerle temin etmek için uygulamasını gerektiğini savunmuşlardır.

Bu çalışma, dijital gözetim hakkında yapılan çalışmaların bibliyometrik analizini yaparak bütüncül bir bakış açısıyla araştırmacıların dikkatini konuya çekmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda çalışma sonucunun, dijital gözetim literatürüne geniş bir bakış açısı oluşturulduğu düşünülmektedir. Çalışma sayesinde konu hakkında yayın yapan; yazarlar, ülkeler, kurumlar, atıflar ve birlikte çalışan yazarlar hakkında detaylı bilgilere erişilmiştir. Eldeki bilgiler hem tablolar hem de bibliyometrik analiz programı olan WOSviewer sayesinde oluşturulan görsel haritalar ile detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Clarivate Web of Science veri tabanından elde edilen bilgiler ışığında yapılan analizler neticesinde ilgili literatürde 2014 yılı ve sonrasında önemli derecede artışın kaydedildiği görülmüştür. Çalışmanın bulgularına göre, dijital gözetim hakkında en çok yayın (91) 2021 yılında üretilmiştir. Literatüre en fazla katkı sağlayan ülke ise Tablo 3'te de görüleceği üzere Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmuştur. Dünya genelinde ulaşılan 408 yayının sadece 6 tanesi Türkiye'de yapılmıştır. Yayın türü açısından en fazla yayın makale (323), en az yayın ise kitap eleştirisi (1) olmuştur. Konu hakkında en fazla yayın Xu Xu (51) tarafından yapılmıştır. Kurum bazında çalışma alanına en çok katkıyı 52 yayın ile Penn State University yapmıştır. "Digital surveillance" 25 defa en fazla tekrar eden anahtar sözcük olmuştur. Son olarak ortak atıf analizine göre en fazla atfı (16), Yi Park ve Roger Clarke elde etmiştir. Sonuç olarak çalışmanın bu haliyle dijital gözetim literatürüne katkı sağlayacağı ve bundan sonra konu hakkında çalışma yapacak araştırmacılara yol göstereceği düşünülmektedir.

Etik Beyanı: Yazar çalışmanın, etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer aldığını beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.

Yazar Katkıları: Yazarın katkı oranı %100'dür.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Kaynakça

Ak, H. (2013). Büyük birader ve gözetim devleti. M. Balcı (Ed.), *Genç hukukçular hukuk okumaları 4* (s. 381-389) içinde. İstanbul: Fakülteler Matbaası.

- Aloisi, A. ve De Stefano, V. (2022). Essential jobs, remote work and digital surveillance. Addressing the Covid19 pandemic panopticon. *International Labour Review*, 161(2), 289-314.
- Anamur, D. D. ve Topsakal, T. (2019). Herkesin herkesi gözetlediği toplum: Siberuzamda alttan gözetimin farklı inşası olarak siber zorbalık. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 4(2), 37-58.
- Ankaralığıl, N. (2022). Süperpanoptikon, sinoptikon, gözetim toplumu ve dikizleme kültürü bağlamında reality showlar: Hayatta kalma televizyon programları üzerine bir çalışma. *Journal of Institute of economic Development and Social Researches*, 8(31), 18-35.
- Arslan, E. (2022). Sosyal bilim araştırmalarında VOSviewer ile bibliyometrik haritalama ve örnek bir uygulama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 33-56.
- Bauman, Z. ve Lyon, D. (2013). *Akışkan gözetim* (E. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Clarke, R. (2019). Risks inherent in the digital surveillance economy: A research agenda. *Journal of Information Technology*, 34(1), 59-80.
- Deleuze, G. (1992). Postscript on the societies of control. *The MIT Press*, (59), 3-7.
- Dirik, D., Eryılmaz, İ. ve Erhan. (2023). Post-Truth kavramı üzerine yapılan çalışmaların VOSviewer ile bibliyometrik analizi. *Sosyal Mucit Academic Review*, 4(2), 164-188.
- Dolgun, U. (2004). Gözetim toplumunun yükselişi: Enformasyon toplumundan gözetim toplumuna. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(3), 55-74.
- Eraslan, R. U. (2019). Gözetim toplumu algısına sanatsal tepkiler. *Ulakbilge*, 7(43), 867-879.
- Eren, A. ve Eren, D. (2020). Pazarlama literatüründe elektronik ağızdan ağıza iletişimin bibliyometrik analizi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 2515-2530.
- Ergur, A. (2016). Finans kapitalizminin içselleştirilmiş mantığı olarak gözetim. B. Çoban ve B. Ataman (Ed.), *Gözetim toplumu (panoptikon)* (s. 5-15) içinde. İstanbul: Ege Basım.
- Fernback, J. (2013). Sousveillance: Communitities of resistance to the surveillance environment. *Telematics and Informatics*, (30), 11-21.
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin doğuşu* (M. A. Kılıçbay, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

- Giddens, A. (2008). *Ulus, devlet ve şiddet* (C. Atay, Çev.). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Gürdal, E. ve Kanat, S. (2020). Hegemonya düzende gözetim toplumu. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(2), 208-237.
- Güven, O. Ö. (2014). Gözetim tekniklerinin güç ilişkileri bağlamında dönüşümü ve toplumsal denetim. *Atatürk İletişim Dergisi*, (7), 79-112.
- Kalaman, S. (2019). Yeni medya ve dijital gözetim: Türkiye'deki sosyal medya kullanıcıları üzerine bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi*, 26(2), 575-594.
- Karakehya, H. ve Usluadam, A. K. (2009). Neden gözetl(en)iyoruz. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (3), 187-200.
- Kavut, S. (2023). Dijital dönüşüm çağında gözetimin elektronikleşmesi: Panoptikon'dan süperpanoptikon'a gözetim toplumu. *Communicata*, (25), 22-27.
- Kokkoris, M. D. ve Kamleitner, B. (2020). Would you sacrifice your privacy to protect public health? prosocial responsibility in a pandemic paves the way for digital surveillance. *Frontiers in Psychology*, (11), 1-8.
- Lyon, D. (2006). *Günlük hayatı kontrol etmek gözetlenen: Gözetlenen toplum* (G. Soykan, Çev.). İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Manokha, I. (2018). Surveillance, panopticism and self-discipline in the digital age. *Surveillance ve Society*, 16(2), 219-137.
- Marx, G. T. (1985). The surveillance society: The threat of 1984-style techniques. *Futurist*, 19, 21-26.
- Marx, G. T. (2002). What's new about the "new surveillance"? classifying for change and continuity. *Surveillance ve Society*, 1(1), 9-29.
- Marx, G. T. (2015). Coming to terms: The kaleidoscope of privacy and surveillance. B. Roessler ve D. Mokrosinska (Ed.), *Social dimensions of privacy: interdisciplinary perspectives* (s. 32-49) içinde. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mattelart, A. (2012). *Gözetimin küreselleşmesi (güvensizleştirme düzeninin kökenleri)* (O. Gayretli ve S. E. Karacan, Çev.). İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Maytin, L., Maytin, J., Agarwal, R., Krenitsky, A., Krenitsky, J. ve Epstein, R. S. (2021). Attitudes and perceptions toward covid-19 digital surveillance: Survey of young adults in the united states. *JMIR formative research*, 5(1), 1-12.
- Mesarcík, M. (2020). Digital surveillance in the times of covid-19: Lessons from slovakia. *European Journal of Transformation Studies*, 8, 184-206.

- Michaelsen, M. (2017). Far away, so close: Transnational activism, digital surveillance and authoritarian control in Iran. *Surveillance ve Society*, 15(3-4), 465-470.
- Niedzviecki, H. (2009). *Dikizleme günlüğü-kendimizi ve komşularımızı gözetlemeyi niçin bu kadar sevdik?* (G. Gündüç, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Okmeydan, S. B. (2017). Postmodern kültürde gözetim toplumunun dönüşümü: 'Panoptikon'dan 'sinoptikon' ve 'omniptikon'a. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 8(30), 45-69.
- Park, Y. J. (2021). *The future of digital surveillance: Why digital monitoring will never lose its appeal in a world of algorithm-driven AI*. Michigan: University of Michigan Press.
- Postman, N. (2006). *Teknopoli: Yeni dünya düzeni* (M. E. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Püsküllüoğlu, A. (2002). *Öz türkçe sözlük*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Rydzik, A. ve Kisson, C. S. (2022). Decent work and tourism workers in the age of intelligent automation and digital surveillance. *Journal of Sustainable Tourism*, 30(12), 2860-2877.
- Sekalala, S., Dagron, S., Forman, L. ve Meier, M. B. (2020). Analyzing the Human Rights Impact of Increased Digital Public Health Surveillance during the COVID-19 Crisis. *Health and Human Rights Journal*, 22(2), 7-20.
- Toktaş, S. A., Binark, M., Dikmen, E. Ş., Fidaner, I. B., Küzeci, E. ve Özeygen, A. (2012). *Türkiye'de dijital gözetim*. İstanbul: Alternatif Bilişim Derneği.
- Utma, S. (2023). Gözetim kavramı ve sosyal medyada gözetimin içselleştirilmesi. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(61), 2276-2283.
- Ünver, H.A. (2018). Dijital gözetleme, milli güvenlik ve özel hayatın gizliliği siyaseti, *Siber Politikalar ve Dijital Demokrasi*. EDAM, Oxford CTGA & Kadir Has Üniversitesi. Erişim adresi: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://edam.org.tr/wp-content/uploads/2018/04/EDAM-Dijital-Gozetleme.pdf>.
- Van Eck, N. J. ve Waltman, L. (2022, 19 Ağustos). *VOSviewer manual version 1.6.18. CWTS meaningful metrics*. Erişim adresi: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.vosviewer.com/documentation/Manual_VOSviewer_1.6.18.pdf.
- Virilio, P. (2003). *Enformasyon bombası* (K. Şahin, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Westerlund, M., Isabella, D. A. ve Leminen, S. (2021). The acceptance of digital surveillance in an age of big data. *Technology Innovation Management Review*,

11(3), 32-44.

Xiong, J., Hswen, Y. ve Naslund, J. A. (2020). Digital surveillance for monitoring environmental health threats: A case study capturing public opinion from twitter about the 2019 chennai water crisis. *International Journal of Environmental Research And Public Health*, 17(14), 1-15.

Xu, X. (2021). To repress or to co-opt? authoritarian control in the age of digital surveillance. *American Journal of Political Science*, 65(2), 309-325.

Yumuşak, F. (2015, 14 Ağustos). Dijital gözetim sunar: Ölçülebilir, kârlı ve hızlı hayatlar. Erişim adresi: <https://ayrintidergi.com.tr/dijital-gozetim-sunar-olculebilir-karli-ve-hizli-hayatlar/>.